

اتاق تبریز

نشریه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز

شماره ۲۰ - مهر و آبان ۱۴۰۳

ویژه نامه بیست و هشتمین همایش ملی توسعه صادرات غیرنفتی

۲۸ امین همایش ملی
توسعه صادرات غیر نفتی

THE 28th
National
conference
on Non-oil
Export
Development

اتاق بازرگانی، صنایع
معادن و کشاورزی تبریز

حل معمای صادرات غیرنفتی
بانرخ ارز واقعی

۲۴ آبان ماه ۱۴۰۳ | ساعت ۸:۳۰ | مکان: تبریز، سالن همایش‌های بین‌المللی خاوران

IRAN.TABRIZ | 14 November 2024

با آثار و گفتاری از:

یونس ژالله، صمد حسن زاده، سید محمد اتابک، مسعود بناپیان، کیوان کاشفی، محمود نجفی عرب، محمدرضا توکلی زاده، محمدصادق حمیدیان، قاسم رضائیان، رحیم مرتضایی، صمد یوسفی اصل، محمد خاکی، عباس کاظمی، سید محمد موسوی نسب، شهرام زارع، سیامک علیشاهیپور، جمشید بزرگر، قاسم خلیل نژاد قوبدل، رضا جعفری، سیدباقر شریف زاده، سید یوسف حسینی، یونس اکبریور پایدار، مهدی امینی، نوید امجد، ساسان نیکرفتار خیابانی، سناز شهابی، منصور حیدری، سهند شهبازی، سید الهام سلامی، سامان حاتم راد، صادق رضایی، زهرا موسوی پور، جعفر ساعی نیا، یاشار آقاچانی رفاه، جواد باغ

بسم الله الرحمن الرحيم

اتاق تبریز

نشریه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز

شماره ۲۰ - مهر و آبان ۱۴۰۳

ویژه‌نامه بیست و هشتمین همایش ملی توسعه صادرات غیرنفتی

صاحب امتیاز:

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز

مدیرمسئول:

مسعود بنابیان

سرپرست:

ساسان نیک‌رفتار خیابانی

همکاران:

ساناز شهابی، منصور حیدری، سید الهام سلامی، سهند شهبازی، افخم ابراهیمی، فرانک نوروزی، امین طبقچی، اولدوز اقدم ارسی، یاشار آقاجانی رفاه، جعفر ساعی‌نیا

عکس:

بهزاد عزیزپور، مینا نوعی، پینار رحیمی، رضا خدایی

طراحی و صفحه آرایی:

حمید کریمی غازانی

نشانی:

تبریز، خیابان ارتش شمالی، شماره ۶۵، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز

تلفن:

۰۵۱ ۳۵۲۶۴۱۱۱

تلفن سفارش آنهمی:

۰۵۱ ۳۵۲۶۴۱۰۱ - ۳۵۲۶۴۱۱۳

وب سایت: www.tzccim.ir

تلگرام: @tzccim

اینستاگرام: @tzccim

توضیحات مجله:

نشریه اتاق تبریز از تمامی صاحبان اندیشه، و قلم در حوزه‌های مربوطه مقاله می‌پذیرد. از ارسال کنندگان مطالب درخواست می‌شود شرح کوتاهی از مشخصات فردی، سوابق علمی و تحصیلی، سوابق اجرایی، تالیفات و ترجمه‌های خود را به همراه عکس به نشانی ایمیل news@tzccim.ir ارسال کنند.

آراء و نظرات چاپ شده در نشریه لزوماً بیانگر دیدگاه نشریه اتاق تبریز نیست. نشریه اتاق تبریز در ویرایش مطالب دریاقتی آزاد است.

سخن مدیرمسئول

صادرات، قربانی رانتخواران ارز نیمایی

۲

سخن سردبیر

صادرات غیرنفتی؛ چالش‌های تکراری در سایه سیاست‌های ناکارآمد

۳

پرونده: حل معمای صادرات غیرنفتی؛ با نرخ ارز واقعی

یادداشت رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تبریز؛

۴

چالش‌های قدیمی، همچنان پابرجاست

۵

یادداشت رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران؛

۶

سیاست‌های سخت‌گیرانه بانک مرکزی، عامل کاهش صادرات

۸

وزیر صنعت، معدن و تجارت؛ شورای عالی توسعه صادرات غیرنفتی احیا شود

۱۰

کیوان کاشفی عضو هیئت‌رئیس اتاق ایران؛ کنترل تورم، پیش‌نیاز واقعی سازی نرخ ارز

۱۱

دیدگاه‌های اتاق‌های بازرگانی سراسر کشور

۱۲

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

۱۳

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی خراسان رضوی

۱۴

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی فارس

۱۵

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی رشت

۱۶

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی همدان

۱۷

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی زنجان

۱۸

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی لرستان

۱۹

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی بجنورد

۲۰

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایلام

۲۱

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شهرکرد

۲۲

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی آبادان

۲۳

هیئت‌نمایندگان اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اردبیل

۲۴

حل معمای صادرات غیرنفتی؛ با نرخ ارز واقعی، از نگاه هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی تبریز

۲۵

نقش نرخ ارز در تقاضای پول؛ تحلیلی بر اقتصاد ایران در سه دهه اخیر

۲۶

برای تقویت صادرات چه باید کرد؟

۲۷

نقش درآمدهای نفتی در کسری بودجه و تورم ایران

۲۸

نوید امجد؛ آشنایی با قانون قیمت واحد و ارتباط آن با نرخ واقعی ارز

۲۹

اهمیت تغییرات نرخ ارز در مکانیسم ارتباطی بازار بورس و تولید

۳۰

سیاست تعامل با جهان و افزایش درآمد سرانه

۳۱

نقش تعیین کننده نرخ ارز در کاهش آثار سوء درآمد نفتی

۳۲

نبود مرکز تجاری قدرتمند؛ پاشنه آشیل تجارت خارجی ایران

۳۳

آیا رشد اقتصادی متوازن و پایدار با کمک درآمدهای نفتی، غیر ممکن است؟

۳۴

چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان؛ از وابستگی به نفت تا تنوع اقتصادی

۳۵

چالش‌های ساختاری و اقتصادی ایران در مسیر صادرات غیرنفتی

۳۶

بررسی تجربیات جهانی در حذف نرخ‌های چندگانه ارز

۳۷

استفاده از تجارب اندونزی برای کنترل تورم و تقویت رشد اقتصادی ایران

۳۸

گزارش

از کارگردانی تا تهیه‌کنندگی عرضه اقتصاد

۳۹

صادرکنندگان نمونه ملی و استانی از دغدغه‌هایشان می‌گویند

۴۰

نظرات هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی تبریز

۴۱

از خام‌فروشی تا صادرات با ارزش افزوده

۴۲

گزارش میزهای تجاری استان در سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳

۴۳

مرکز شتاب

تحلیل مقایسه‌ای مسیرهای تنوع‌بخشی اقتصادی در کشورهای تولیدکننده نفت و سایر اقتصادهای

۴۴

وابسته به کالا

۴۵

تأثیر مثبت مراکز شتاب و رشد بر توسعه اقتصاد

۴۶

گفتگوی اختصاصی مرکز شتاب اتاق تبریز با نایب رئیس شرکت Bigbang Angels

۴۷

گفتگوی اختصاصی مرکز شتاب اتاق تبریز با مدیر عامل شرکت GDIN

۴۸

چالش‌های ساختاری و اقتصادی ایران در مسیر صادرات غیرنفتی

علی محمدی‌پور
مدرس دانشگاه عضو انجمن آموزش محیط زیست و توسعه پایدار ایران

وابستگی به نفت ضروری است.

◀ **نقص در نظام حکمرانی و فساد اداری:** وجود فساد و نقص در نظام حکمرانی ایران، مانع از جلب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی و توسعه زیرساخت‌ها و نوآوری است. برای پیشبرد صادرات غیرنفتی، نیاز است که ساز و کارهای شفاف و کارآمدتری بنیان‌گذاری شود.

◀ **تحریم‌های بین‌المللی:** تحریم‌های اقتصادی، به‌ویژه در حوزه‌های بانکی و تجاری، اثرات زیادی بر صادرات غیرنفتی ایران گذاشته‌اند. این تحریم‌ها نه تنها دسترسی به بازارهای جهانی را محدود کرده، بلکه به کاهش سرمایه‌گذاری‌های خارجی و فناوری‌های نوین منجر شده است. برای جبران این وضعیت، ایران باید به دنبال ایجاد روابط تجاری جدید و استفاده از ظرفیت‌های داخلی باشد. استفاده از توافقات منطقه‌ای و همکاری با همسایگان می‌تواند، یکی از راه‌های عبور از این مشکل باشد.

◀ **عدم حضور در لیست FATF:** یکی از چالش‌های عمده‌ای که ایران با آن مواجه است، عدم همکاری با گروه ویژه‌ی اقدام مالی (FATF) و عدم حضور در لیست این سازمان است. FATF به‌عنوان نهاد بین‌المللی نظارت بر مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، برای کشورهای عضو الزامات خاصی را تعیین کرده است. عدم پذیرش این الزامات منجر به بروز مشکلاتی در زمینه اعتبار بین‌المللی ایران و دسترسی به بازارهای مالی جهانی شده است. برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تسهیل تجارت خارجی، ایران نیاز دارد تا بهبودهای قابل توجهی در نظام مالی و بانکی خود انجام دهد و پیوستن به سیستم‌های بین‌المللی نظارتی را در اولویت قرار دهد.

ایران به‌عنوان کشوری غنی از منابع نفتی، برای مدت‌ها بر روی صادرات نفت تکیه کرده است، اما عقل سلیم ایجاب می‌کند که با گام‌هایی نوین، از این وابستگی کاسته و به سمت توسعه‌ای پایدارتر حرکت کنیم. صادرات غیرنفتی می‌تواند کلید اصلی این دگرگونی باشد؛ راهی برای حفظ محیط زیست و استفاده بهینه از توانمندی‌های بالقوه‌ی کشور. ایران با دارا بودن منابع طبیعی و انسانی غنی، می‌تواند با اتکا به نوآوری و فناوری‌های نوین، در عرصه‌های مختلف اقتصادی و صنعتی پیشرفت کند. این مسیر نه تنها به تقویت اقتصاد ملی کمک می‌کند، بلکه به حفاظت از محیط زیست و ایجاد زیرساخت‌های پایدار نیز می‌انجامد. با این حال، اقتصاد ایران با مشکلات متعددی روبرو است که به نظر می‌رسد تا زمانی که این مشکلات حل نشوند، روند توسعه پایدار در ایران به شدت تحت تأثیر قرار خواهد گرفت و رسیدن به صادرات غیرنفتی و درآمدهای پایدار به آرزویی محال تبدیل خواهد شد. در ادامه به اصلی‌ترین موانع توسعه پایدار در اقتصاد ایران پرداخته می‌شود.

◀ **مشکلات ساختاری در اثر وابستگی به نفت:** اتکای زیاد به درآمدهای نفتی باعث شده است اقتصاد ایران نسبت به نوسانات قیمت جهانی نفت آسیب‌پذیر باشد. با کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی، درآمدهای دولت به شدت افت می‌کند و این مسئله به بودجه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در دیگر حوزه‌ها لطمه می‌زند. همچنین، ناهماهنگی بین بخش‌های مختلف اقتصادی و عدم تنوع صنایع، باعث می‌شوند تا از پیشرفت و نوآوری در سایر حوزه‌ها عقب بمانیم. ایجاد صنایع جدید و تقویت بخش‌های خدمات، کشاورزی و صنایع دستی، به‌عنوان راهکارهای کاهش

◀ **نوسانات اقتصادی و بی ثباتی:** نوسانات ارزی و تورم بالا نیز از دیگر چالش‌هایی هستند که بر روی صادرات و رشد اقتصادی اثرگذارند. بی ثباتی در نرخ ارز موجب نارضایتی تولیدکنندگان و واردکنندگان می‌شود و شرایط را برای کسب‌وکارها دشوار می‌کند. کاهش نرخ ارز و تثبیت آن می‌تواند به افزایش صادرات و کاهش هزینه‌های تولید کمک کند.

◀ **زیرساخت‌های ناکافی:** زیرساخت‌های حمل‌ونقل و لجستیک در برخی مناطق ایران به اندازه کافی توسعه نیافته‌اند. این نقص می‌تواند مانع از اتصال به بازارهای جهانی و کاهش هزینه‌های صادراتی شود. بهبود زیرساخت‌های ارتباطی و حمل‌ونقل، به‌عنوان یک نیاز جدی برای تسهیل صادرات غیرنفتی مطرح است. حال چه باید کرد؟ وابستگی طولانی‌مدت به درآمدهای نفتی، موجب کاهش تنوع اقتصادی شده است. این موضوع می‌تواند منجر به ناپایداری اقتصادی شود، زیرا نوسانات بازار نفت به شدت بر اقتصاد تأثیر می‌گذارد. سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف، از قبیل کشاورزی، صنایع دستی، فناوری اطلاعات و گردشگری، می‌تواند به کاهش وابستگی کمک کند. برای مواجهه با این چالش‌ها، ایران باید به سمت اصلاحات اقتصادی، تقویت بخش خصوصی، و توسعه فناوری‌های نوین حرکت کند.

متأسفانه اقتصاد ایران نتوانسته در ادوار گذشته به زنجیره‌های ارزش آفرینی و تولید وارد شود. به غیر از فروش محصولات اولیه، معدنی و خام، تقریباً اقتصاد ایران در بازارهای جهانی، حرفی برای گفتن نداشته و نتوانسته ظریب نفوذ متناسبی برای خود در زنجیره‌های ارزش آفرینی ایجاد کند. جهت روشن شدن موضوع، در صورتی که هر نوع فعالیت اقتصادی و تولید کشور عزیزمان ایران، برای مدتی به‌طور کامل متوقف شود؛ هیچ آسیبی به فرایند تولید محصولات مختلف در بازارهای جهانی وارد نمی‌شود. این در حالی است که توقف فعالیت و تولید هر یک از کشورهای آسیای جنوبی شرقی، به‌ویژه چین، تأثیر شگرفی در بازارهای تخصصی مرتبط با این کشورها می‌گذارد. بنابراین کشور ایران بر اساس اصل تخصص‌گرایی و بر مبنای مزایای رقابتی پویا، باید در بازارهای جهانی ورود کرده و نقش آفرینی کند.

نکته حائز اهمیت در این میان، تدوین برنامه استراتژیک و بلندمدت پایدار برای صادرات غیرنفتی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که هر نوع صادرات غیرنفتی، منافع بلندمدت ملی و استراتژیک را به همراه نخواهد داشت. به‌عنوان نمونه، با عنایت به روند خشکسالی و بحران‌های عمیق آبی در زمین، در آینده نزدیک هر نوع صادرات محصولات آبرج می‌تواند منافع ملی بلندمدت کشور عزیزمان را با چالش‌های جدی مواجه کند. همچنین کشور ایران، علاوه بر

خام‌فروشی، از فروش گسترده محصولات نیمه‌خام و نیمه‌نهایی با اسم صادرات غیرنفتی نیز به شدت رنج می‌برد. بر این اساس لازم است، سرمایه‌گذاری تکمیلی و تکنولوژیکی در صنایع پتروشیمی و همچنین صنایع پایین دست پتروشیمی به‌طور هم‌زمان در سطح کشور در اولویت قرار گیرد تا از فروش محصولات غیرنهایی و میانی پتروشیمی در زنجیره ارزش آفرینی این محصولات، جلوگیری شود. بنابر آنچه عنوان شد، مدیریت مصارف سوخت‌های فسیلی (با بار یارانه‌ای گسترده) در کشور حائز اهمیت است؛ این سوخت‌ها باید در مسیری مورد بهره‌برداری قرار گیرند که کمترین آثار جانبی اکولوژیکی و زیست‌محیطی را ایجاد کنند و به‌طور هم‌زمان، بیشترین کارایی و ارزش آفرینی در مسیر تولید محصولات با چاشنی صادراتی را داشته باشند. موارد فوق، به‌طور هم‌زمان و منسجم، قابل تحقق نخواهد بود؛ مگر اینکه برنامه جامع استراتژیک و بلندمدت پایدار، هم‌راستا با تحولات بین‌المللی و جهانی تنظیم شده و مدیریت اقتصادی کشور هدفمند و کارآ با چاشنی مزایای رقابتی موجود اداره شود. سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش و تحقیق و توسعه، به‌عنوان پایه‌ای برای نوآوری‌های پایدار، باید در اولویت قرار گیرد. همچنین، گسترش فرهنگ همکاری و کارآفرینی در میان جوانان و ایجاد مشوق‌های مناسب می‌تواند به رشد صادرات غیرنفتی کمک کند.

به‌طور کلی، اگر ایران به‌درستی از ظرفیت‌های خود استفاده کرده و به سمت صادرات غیرنفتی برود، می‌تواند به توسعه‌ای پایدار دست یابد. این مسیر نیازمند عزم ملی و همکاری بین بخشی است تا بتوان دشواری‌های موجود را پشت سر گذاشت و به آینده‌ای روشن‌تر گام گذاشت. البته باید در نظر داشت، مسائل زیست‌محیطی برای پیشرفت در صادرات غیرنفتی از اهمیت خاصی برخوردار است؛ چراکه عدم توجه به مسائل زیست‌محیطی، می‌تواند به فجایع اکولوژیکی منجر شود. باید سیاست‌هایی تدوین شود که توسعه اقتصادی با حفاظت از محیط‌زیست همسو باشد. فناوری‌های سبز و پایدار می‌توانند راه‌حلی اساسی برای این چالش‌ها باشند. در نتیجه، برای حرکت از وابستگی به نفت به سوی یک اقتصاد پایدار و متنوع، ایران نیازمند اقداماتی جدی در زمینه توسعه غیرنفتی است. با توجه به چالش‌های موجود، لازم است که برنامه‌ریزی‌های راهبردی و همکاری بین‌المللی بر اساس اصول توسعه پایدار تقریباً به‌صورت فوری مورد توجه قرار گیرد. به‌کارگیری فناوری‌های نوین، بهبود زیرساخت‌ها و تقویت نظام حکمرانی، می‌تواند کلید دستیابی به این هدف باشد. امید است، ایران بتواند به‌درستی از ظرفیت‌های خود بهره‌برداری کرده و در مسیر عقلانی حکمرانی گام بردارد.

● ● ●
به‌کارگیری فناوری‌های نوین، بهبود زیرساخت‌ها و تقویت نظام حکمرانی، می‌تواند کلید دستیابی به این هدف باشد. امید است، ایران بتواند به‌درستی از ظرفیت‌های خود بهره‌برداری کرده و در مسیر عقلانی حکمرانی گام بردارد.